

Pardon en wat dan?

Tips voor een gezonde inburgering van generaal pardonners

Bram Tuk, Marjan Mensinga

Dit jaar krijgen ongeveer 30 duizend asielzoekers een verblijfsvergunning via de Pardonregeling. Een groot deel van hen heeft gezondheidsproblemen. Het soms extreem lange wachten, de onzekerheid en de grote afhankelijkheid hebben hun sporen achtergelaten. Vanuit het niemandsland van de centrale opvang maken zij nu de overgang naar een nieuw bestaan. Een slechte gezondheid kan die overgang bemoeilijken. Daarom is integrale aandacht voor hun gezondheid van groot belang.*

Bewoners van psychiatrische inrichtingen, kloosters, gevangenissen en internaten, ook wel totale instituties genoemd, wonen jaren in een beschermde omgeving waar veel voor hen geregeld is. De prikkels van buiten en de uitdagingen zijn beperkt. Anderen bepalen grotendeels de invulling van hun bestaan, wat passiviteit in de hand werkt. De inwoners hospitaliseren. Wie jaren in asielzoekerscentra woont, maakt hetzelfde mee. Arbeid, Nederlands leren, maar ook de vrijetijdsactiviteiten zijn erg ingeperkt. Het verkrijgen van een verblijfsvergunning lijkt een loterij. Het gevolg is een gevoel van machteloosheid en het verlies van zelfstandigheid. Het lege bestaan wordt normaal; nieuwsgierigheid en vitaliteit verdwijnen. En dan komt het moment waarop de inburgering, de daadwerkelijke confrontatie met Nederland plots om flexibiliteit vraagt. Iedereen die bij opvang, begeleiding, hulpverlening en scholing betrokken is, moet daarom voorbereid zijn op barrières bij inburgering. Hou rekening met een anticlimax als mensen te horen krijgen dat ze mogen blijven, want ze kunnen angstig, boos of afhankelijk reageren. Bereid je voor op deze verschillende reacties, neem de tijd om erbij stil te staan, toon begrip en ga er niet tegenin. Informeer de mensen over het waarom van eisen en regels. Onderstaande tips kunnen helpen om vanuit gezondheidsperspectief adequaat te reageren.

1. Sta stil bij verwachtingen en dubbele gevoelens; licht goed voor.

Ga na wat de verwachtingen zijn over het leven in Nederland, over werk en huisvesting. Sommige mensen die onder de pardonregeling vallen, kunnen met veel boosheid terugkijken op verloren jaren en zijn vaak, in tegenstelling tot de IND, niet van mening dat zij daar zelf verantwoordelijk voor waren. Deze verloren jaren zijn in hun ogen de schuld van een samenleving die hun geen welkom gunde. Behalve alles wat zij verloren door te vertrekken uit hun herkomstland, zijn ze nu ook hun gezondheid en vitaliteit kwijt. Boosheid en verdriet, wat hen soms nu pas overvalt, kunnen invloed hebben op de activiteiten waaraan ze (moeten) deelnemen. Hun doorzettingsvermogen kan eronder lijden. Je inleven in deze gevoelens kan helpen bij communicatie en ondersteuning. Doe dat door ernaar te vragen, maar ook door te informeren naar positieve ervaringen en bronnen in het

verleden. Wat toen hielp, kan nu soms helpen. Sta stil bij alle vragen die mensen zelf hebben en geef achtergrondinformatie over het systeem van inburgeren, waar enerzijds een actieve houding van 'aanpakken' verwacht wordt en anderzijds bureaucratie en regelgeving opnieuw de mogelijkheden begrenzen. Geef vluchtelingen die langer in Nederland wonen hierin een rol.

2. Houd bij huisvesting rekening met gezondheidsaspecten.

Gemeentes stellen huisvesting ter beschikking voor de mensen die onder de Pardonregeling vallen. Uiteraard kan niet aan alle wensen worden voldaan. Maar er kunnen redenen zijn om extra rekening te houden met specifieke wensen. Sommigen willen niet opnieuw ver van hun huidige asielzoekerscentrum wonen. Een lopende medische behandeling kan daar een goed argument voor zijn. Voor kinderen die vaak van school moesten veranderen, is het goed als er nu wél rekening gehouden kan worden met hun wensen. Sociale steun is soms heilzamer dan een medische behandeling. Het kan vanwege gezondheidsredenen een goede investering zijn om asielzoekers in de buurt van landgenoten of familie te laten wonen.

3. Inburgeringstraject is gezond als reële eisen gesteld worden.

Een inburgeringstraject en vervolgens werken aan werk is een gezonde manier om deel te nemen aan de samenleving. Scholing en werk dragen bij aan activering, structurering en zingeving. Het zijn zaken die in voorgaande jaren in het azc vaak niet aanwezig waren. Hou daarom rekening gehouden met de gezondheidssituatie van deze inburgeraars en stel reële eisen.

4. Signaleer gezondheidsproblemen in een vroeg stadium en coördineer hulp.

Een aanzienlijk deel van de asielzoekers kampt met medische problemen of is onder behandeling van de ggz. De Medische Opvang Asielzoekers (MOA) zal zorgverleners informeren. Behandelaars horen zelf de behandeling over te dragen aan collega's in de nieuwe woonplaats. Desondanks is het belangrijk dat ook anderen de vluchteling hiernaar vragen. Niet om mensen ziek te houden, maar om reële inschattingen te kunnen maken van capaciteiten, zorg te kunnen continueren en op maat aan te bieden. Bij de pardonners van wie bekend is dat zij een medische of ggz-behandeling krijgen, kan het zinvol zijn voor trajectbegeleiders, mentoren van school of vrijwillige begeleiders om in een vroeg stadium contact te hebben met de betrokken hulpverleners. Dit dient natuurlijk altijd met toestemming van de pardonner te gebeuren. Hetzelfde kan gebeuren op initiatief van de hulpverlener. De opbrengst hiervan zijn reële verwachtingen, verdere activering en toename van steun.

5. Investeer in sociale steun.

Sommige asielzoekers vragen geen hulp, maar hebben wel psychische problemen. Niet altijd is professionele hulp nodig, maar aandacht wel. Asielzoekers met ernstige depressieklachten springen geen gat in de lucht als ze een verblijfsvergunning krijgen. Ze hebben soms grote moeite om alleen te wonen en hun leven in te richten. Ook is er een gerede kans dat ze vereenzamen. In het azc kwam er wel eens een landgenoot langs of iemand van de MOA. In de 'normale' samenleving wordt verwacht dat iemand zelf zijn hulp regelt. Het is aan te bevelen om samen met zelforganisaties, buurthuizen, sportverenigingen, kerken

en moskeeën initiatieven voor sociale activiteiten te ontwikkelen. Niets verbreedert zo snel als samen sporten of spelen. Geef volwassenen en kinderen de kans om zich snel in hun nieuwe woonplaats thuis te voelen. Zorg dat buurthuizen en sportclubs gerichte actie ondernemen ten aanzien van deze nieuwe groep. Sta stil bij financiële drempels en manieren om die te slechten.
Maatjes- en mentorprojecten werken goed.

6. Stem af en werk samen.

Hoe voor de hand liggend het ook klinkt, coördineer de samenwerking en spreek verantwoordelijkheden af voor een specifieke periode met gemeentelijke diensten, VluchtelingenWerk, huisvesting, ROC's en scholen, gezondheidszorg, enzovoort. Bemoeizorg kan in de eerste periode van vestiging geen kwaad. Als gezondheidsredenen inburgering beperken, wordt dat bij een goede samenwerking sneller duidelijk.

7. Besteed gerichte (preventieve) aandacht aan kinderen en hun gezinnen.

Het gezinsleven stond vaak jaren onder druk. Mede daardoor zijn relatie- en opvoedingsproblemen ontstaan. Ook zijn er veel eenoudergezinnen. Ouders willen in het algemeen graag geïnformeerd worden over opvoeden en schoolgaan in Nederland. Betrek eigen organisaties, scholen en lokale instellingen, maar monitor of dat goed gaat. Er zijn goed werkende opvoedcursussen voor (allochtone) ouders. Ouder Kind Zorg kan extra aandacht bieden, maar bedenk ook dat ouders bij adolescenten met de handen in het haar kunnen zitten. Omdat kinderen vaak goed Nederlands spreken, zijn de rollen in het gezin soms omgedraaid. Ga daar niet in mee, maar blijf ouders (eventueel met een tolk) aanspreken op hun verantwoordelijkheid. Scholen hebben vaak onvoldoende zicht op de specifieke problemen van deze 'nieuwe' lichte allochtone leerlingen. Hou ze daarom bij de les.

Er is een enorme ervaring met de opvang van vluchtelingen en er zijn veel specifieke methodes ontwikkeld. Aarzel niet om er gebruik van te maken en om advies te vragen. Pharos heeft op de website veel achtergrondinformatie met verwijzingen naar literatuur, methoden en collegainstellingen.

Noot *

Dit artikel is onder meer gebaseerd op een door Evert Bloemen gemaakte factsheet Pardonregeling en Gezondheid. Zie verder www.pharos.nl.